

Veijo Meri (1928–2015) oli keskeinen suomalainen kirjailija ja tunnetuin modernistimme maailmalla. Hän oli monen kirjallisuudenlajin yllättäjä ja uudistaja. Veijo Meren tuotantoon kuuluu romaaneja, novelleja ja runoja sekä näytelmiä, kuunnelmia ja oopperalibretto. Hän julkaisi myös esseitä, elämäkertoja, historiateoksia sekä etymologisen sanakirjan. Veijo Meri -palkinnolla Otavan Kirjasäätiö haluaa tukea ja edistää laadukkaan kotimaisen kirjallisuuden asemaa. Palkinto myönnetään tunnustuksena merkittävästä kaunokirjallisesta saavutuksesta. Palkinto on perustettu vuonna 2012, ja se jaetaan vuosittain. Palkinnon arvo on 15 000 euroa.

Otavan Kirjasäätiön vuoden 2021 Veijo Meri -palkinto on myönnetty kirjailija Rosa Liksomille

Rosa Liksom (s. 1958) on suomalaisen proosan uudistaja, sen konventioiden murtaja. Hänen romaaninsa ja suullista kertomaperinnettä muistuttava lyhytproosansa ovat ohittamaton luku kirjallisuuttamme uudistanutta muotohistoriaa.

Rosa Liksom astui esikoisteoksellaan *Yhden yön pysäkki* (1985) suoraan osaksi suurten kirjailijoittemme traditiota. Novelleista ei ollut kyse, vaikka teos oli virheellisesti niin nimetty, vaan jostain uudesta, joka inspiroi pian myös muita.

Liksom kirjoitti kokovartalokuvia Suomen tasavallan kansalaisista. Heillä oli harvoin nimiä. He olivat se, mä ja mie. Joskus nainen, isä, minä. Tekstien ominaislaadun kruunasi otsikoimattomuus. Moniäänisistä todistajanlausunnoista syntyi suurta kollektiivista yksinpuhelua.

Liksomien äidinkieli oli peräpohjalainen meänkieli, hänen toinen kotimaisensa urbaani slangi. Kielten rekisteri oli rikas, täynnä matalaa ja korkeaa. Kerronta oli perinteiset rajat rikkovaa, pakotonta, kevyttä ja karheaa. Se perustui suoralle todellisuuden lähiluvulle. Se ymmärsi elämää ja iski pallean. Sittemmin hänen luomaansa lajia on kutsuttu pika- tai pätkäproosaksi: lajityypiksi, joka tunki itsensä romaanin ja novellin väliin olematta kumpaakaan.

Kirjailijauran edetessä yhä tärkeämmäksi ja harkitummaksi hänen teoksissaan osoittautui niiden kokonaisrakenne, tekstien ryhmittely. Jos esikoista seurannut *Unohdettu vartti* (1986) oli kuin jukeboksihiteistä koostuva C-kasetti, *Tyhjän tien paratiisit* (1989) jakautui sanomalehdestä tutuiksi osastoiksi: Kotimaat – Ulkomaat – Talous ja urheilu. *Perhe* (2000) ja *Maa* (2006) tuovat mieleen konseptialbumit, tai taitavasti komponoidun orkesterimusiikin toistuvine teemoineen, alku- ja loppusoittoineen.

Kirjailija-kriitikko Matti Mäkelä kirjoitti vuonna 2000: "...pitää muistaa, että Rosa Liksom on jo klassikko. Hän toi kirjallisuuteen sekä lyhyen vauhdikkaan pikaelämän että murteen. Siinä on jo yhdelle kirjailijalle aivan tarpeeksi." Kriitikko Mervi Kantokorpi on muistuttanut, että Rosa Liksomilla on fantastinen kyky ottaa omaperäisesti haltuunsa eri lajityyppejä.

Liksomien ensimmäinen romaani, *Kreisland* (1996), oli karnevalistinen parodia suuresta kertomuksesta ja siitä, miten siinä kävi. Se kumosi nurin kaiken, sukupuoliroolit ja suuret kertomukset, 1900-luvun modernisaation projektin. Liksom leikkitteli eurooppalaisen romaanin perinteellä ja käänsi eepin irvikuvakseen. Romaani on kuvaus neljästä speaktaakkelista: Suur-

Suomesta, kommunismista, kapitalismista – ja niitä pysyvämmästä: vuodenkierrosta.

Romaani ilmestyi aikana, jolloin Suomi oli liittynyt Euroopan unioniin ja suomalaisiin syttyi tulenkantajamainen palo etsiä eurooppalaisia juuriaan. Ellei *Kreisland* olisi kertomus innostumisista, se voisi olla kertomus toisiaan seuraavista pettymyksistä.

Sama pätee *Everstinnaan* (2017), triptyykin muotoon sommiteltuun virtuoosimaiseen yhden yön romaaniin, joka repii auki synkkää historiaamme, natsismin ihailua ja sadistiselle väkivallalle uhriutumista. Kirjailijana Liksom pääsee loistavaan hehkuun kertoessaan aatteiden häikäisemistä ihmisistä. Ja kaikesta pysyvästä, joka pystyy päästyään haihtuu utuna ilmaan.

Kreislandin ohella karnevalismia hänen tuotannossaan edustavat korkeakirjallisuuden ja hyvän maun rajoja koetellut *BamaLama* (1993) sekä moninäkökulmainen taiteilijaromaani *Reitari* (2002).

Jo nimensä puolesta *Hytti nro 6* (2011) tuo mieleen venäläisen kirjallisuuden klassikon, Anton Tšehovin Sali n:o 6:n. Kirjailijan kiinnostus Venäjää kohtaan oli tullut ilmi jo 1980-luvulla, teoksissa *Väliasema Gagarin* (1987) ja *Go Moskova Go* (1988). *Hytti nro 6*, josta Rosa Liksom sai Finlandia-palkinnon, on kertomuksista koostuva kertomus, junamatkan kuvaus, jossa aistivoimainen runollisuus kohtaa karkean arjen. Se on hyvästijättö haaskiolla ajautuneelle, väsyneelle, henkiheitolle Neuvostoliitolle ja rakkaudentunnustus sen alistuneelle, kapinoivalle, sitkeälle ja vähään tyytyväille kansalle. Kirjailija tuntuu melankolisessa kertomuksessaan hyvästelevän myös ironiseen historian uudelleenluentaan ihastuneen nuoren Rosa Liksomin.

Huumorintajuun hän ei kuitenkaan hyvästellyt. Toistaiseksi viimeisessä lyhytproosateoksessaan *Väliaikainen* (2014) Liksom palasi esikoisteoksen ratkaisuihin jakaessaan teoksen Pohjoiseen ja Muuhun maailman. Nyt välisoittoina toimivat groteski mikroproosa sekä absurdit faabelit.

Jo 1980-luvulla Rosa Liksomin proosasta kiinnostuttiin Suomen ulkopuolella. Hän oli avaamassa tietä suomalaiselle kirjallisuusviennille. Viime vuonna Liksomialle myönnettiin Ruotsin Akatemian Pohjoismainen palkinto. Suomenkielisistä kirjailijoista sen ovat saaneet ennen häntä ainoastaan Paavo Haavikko ja Sofi Oksanen.

Teokset

Yhden yön pysäkki, Weilin & Göös 1985
Unohdettu vartti, Weilin & Göös 1986
Väliasema Gagarin, Weilin & Göös 1987
Go Moskova go, Tammi 1988
Tyhjän tien paratiisit, WSOY 1989
Roskaa, WSOY 1991
BamaLama, WSOY 1993
Kreisland, WSOY 1996
Värityskirja, WSOY 1998
Perhe, WSOY 1998
Jepata Nastan lentomatka, Tammi 2000
Reitari, WSOY 2002
Monsters, Poco 2004
Tivoli, Tammi 2004 (teksti Tittamari Marttinen)

Finlandia, WSOY 2005 (teksti Risto Kautto)

Maa, WSOY 2006

Joulupukin maa, Maahenki 2006

Jepata Nasta Pohjoisnavalla, Tammi 2008

Family Affairs ja Rikos, WSOY 2008

Neko, WSOY 2009

Hytti nro 6, WSOY 2011

Väliaikainen, Like 2014

Burka, Like 2014

Everstinna, Like 2017